

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Omtrent Wilfried Martens

Ackaert, J.

Citation

Ackaert, J. (1993). Boekbespreking van: Omtrent Wilfried Martens. *Acta Politica*, 28: 1993(2), 227-229.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450139>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450139>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

alternative theoretical perspective to Lijphart's, I will make an attempt to relate the conceptualization of this space to (a) Inglehart's conceptualization of materialist and postmaterialist values, and (b) approaches to the ideological space at the mass level in terms of a unidimensional left-right self-placement scale". Hier wordt in één zin een theoretisch alternatief voor Lijphart aangekondigd, terwijl tussen de bedrijven door ook Inglehart en Van der Eijk en Niemöller nog even afgehandeld moeten worden. Wat mij betreft heeft Middendorp daarbij op het verkeerde paard gewed: waar hij een belangrijke bijdrage had kunnen leveren, laat hij grotendeels verstek gaan, en op het terrein waarop hij zijn ambities wel richt, is zijn inbreng niet imponerend.

Evenals om en nabij de rest van de wereld heeft Middendorp kritiek op Inglehart's theoretische onderbouwing en operationalisatie van diens centrale begrippenpaar materialisme-postmaterialisme. Ik ben graag bereid de stelling te verdedigen dat Middendorp's onderscheid tussen libertarisme en autoritarisme theoretisch veel beter doordacht is dan Inglehart's onderscheid tussen materialisme en post-materialisme en dat dit wellicht ook tot een betrouwbaarder meetinstrument leidt. Maar hoe komt het dan dat een legioen van politicologen uit alle windhoeken het de moeite waard blijft vinden uit te leggen dat het werk van Inglehart niet deugt, terwijl Middendorp dat plezierige lot tot nu toe bespaard is gebleven? Dat komt omdat het werk van Inglehart uitgaat van een *theorie* van maatschappelijke verandering, in zijn latere werk meer en meer ingebed in een theorie van maatschappelijke moderniseringsprocessen. Daar kan men het vervolgens wel of niet mee eens zijn, maar die duidelijke theoretische stellingname maakt tenminste een debat mogelijk. Het grote probleem bij Middendorp is dat een dergelijke theorie van maatschappelijke verandering ontbreekt. Het lijkt wel of hij zijn gegevens verzameld heeft en vervolgens niet meer wist wat hij daar mee aanmoest.

In hoofdstuk 6, "Developments in the ideological space (1970-1985)", presenteert Middendorp een groot aantal gegevens dat betrekking heeft op de veranderingen in ideologische positie onder de Nederlandse bevolking. Die gegevens zijn uniek en vanuit theoretisch perspectief buitengewoon belangrijk. Maar waarom dat zo zou zijn, moet de lezer zelf bedenken. Ondanks alle zorgvuldig voorwerk, noemt Middendorp zijn analyse opeens exploratief. Dat was nergens voor nodig geweest: op grond van moderniseringstheorieën hadden expliciete hypothesen met betrekking tot de te verwachten veranderingen ten aanzien van de belangrijkste variabelen geformuleerd kunnen worden. Nu blijft de analyse steken in nogal simpele ad hoc verklaringen. Dat Middendorp zijn mogelijkheden om de ideologische veranderingen onder de Nederlandse bevolking te beschrijven en te verklaren niet maximaal heeft uitgebuit, komt waarschijnlijk omdat zijn ambities verder reiken.

Op pagina 2 meldt hij dat "A central thesis of this study is that, to the extent that the previously stable bases of the vote (religion and social class) have become weaker (in the above sense: less direct, more "embedded" in ideological postures), elites have begun to make attempts to mobilize their (potential) supporters in broader, ideological terms. This inspires elite ideological competition". Bovendien wil hij, zoals gezegd, een alternatief theoretisch perspectief bieden voor Lijphart's analyse van het functioneren van de democratie in Nederland. Maar Middendorp

is geen Lijphart. Wat hij te zeggen heeft over het functioneren van de democratie kan niet boeien en is niet overtuigend.

Zijn centrale stelling dat politieke partijen hun kiezers meer dan vroeger (dat wil zeggen vóór 1967) in ideologische termen zijn gaan benaderen wordt niet waar gemaakt en kan ook niet waar gemaakt worden, omdat Middendorp niet over de gegevens beschikt om dat aan te tonen. Al zijn uitspraken over de rol van ideologieën in de periode vóór 1970 zijn op assumpties gebaseerd. Bovendien is zijn analyse voor de periode vanaf 1970 vrijwel geheel op kenmerken van het electoraat gebaseerd en dat is de verkeerde invalshoek om de ontwikkeling van het gedrag van politieke partijen te onderzoeken.

Ik vind het spijtig te moeten constateren dat Middendorp zich aan dit boek heeft vertild. Hij heeft teveel energie verspild aan zaken die niet op zijn leest passen, en te weinig aan het terrein waarop hij zich als een getalenteerd onderzoeker heeft bewezen. Met andere woorden: hij is niet monomaan genoeg geweest.

Tenslotte moet mij nog één opmerking van het hart. Het boek zit vol met spelen typefouten. Hebben de uitgevers tegenwoordig geen bureauredacteur meer in dienst om dit soort storende fouten te corrigeren?

J.J.A. Thomassen

Hugo de Ridder, **Omtrent Wilfried Martens**. Lannoo/Anthos, Tielt/Baarn, 1991.

Gewezen *De Standaard*-redacteur Hugo de Ridder is één van de weinige politieke publicisten die stevast kan rekenen op een grote oplage. De verwachtingen naar aanleiding van het aangekondigde boek over (inmiddels gewezen Eerste-Minister) Wilfried Martens waren dan ook hoog gespannen, temeer daar de publikatie samen viel met de aanzet van de campagne naar de parlementsverkiezingen van 24 november 1991. Niet onterecht, de berichtgeving in de media over *Omtrent Wilfried Martens* bleef niet beperkt tot het resumeren van de belangrijkste 'onthullingen' maar zorgde tevens voor een stevige politieke rel. Voor de liberale oppositie bevestigde de inhoud van dit boek het beeld dat politieke besluitvorming in België een samenzweerderig onderonsje is tussen politici en verantwoordelijken van grote zuilorganisaties.

Laat ons echter - vooraleer in te gaan op het polemische van dit werk - eerst aanstippen dat *Omtrent Wilfried Martens* tot op heden de meest volledige biografie is die verscheen over de politicus die meer dan tien jaar lang aan het hoofd stond van de NV België. Het boek vertrekt bij een jeugd die allesbehalve als benijdenswaardig kan worden omschreven en verhaalt hoe de latere premier onder invloed van katholieke geestelijken besluit in Leuven te studeren, alwaar zijn belangstelling voor de taalproblematiek verder wordt aangescherpt. Dit wordt vertaald in een engagement in tal van Vlaamse verenigingen en acties, waarbij hij onzacht wordt geconfronteerd met het Belgisch establishment. Dit engagement loopt na zijn studies via een baan in Vlaamse strijdorganisaties verder.

Vijfjaar later wordt hij lid van de christen-democratische CVP en begint zijn lange mars door die partij en de politieke instellingen. In die partij wordt hij het boegbeeld van de jongerenorganisatie (en maakt er kennis met tal van toekomstige politieke tenoren, waaronder zijn latere opvolger als premier Jean-Luc Dehaene). Die organisatie zorgde binnen de CVP voor heel wat onrust, onder meer door de opeenvolgende publikaties van manifesten over o.a. de herverkaveling van het politieke landschap (toen al) en de 'Gemeenschapsschool'. De gemene deler van deze geschriften was de overtuiging dat de levensbeschouwelijke tegenstellingen in de Belgische politiek voorbijgestreefd waren en het bijgevolg aangewezen was de partijen en strekkingen te hergroeperen op de sociaal-economische conflictas, wat een samenwerking impliceerde tussen de vooruitstrevende christen-democraten en de socialisten. De CVP-jongeren toonden met deze thema's aan perfect het kind van hun tijd te zijn. Bij het begin van de jaren zeventig drong een aflossing van de wacht aan de top van de CVP zich op. De talenten van de jongerenvoorzitter was de leiding van de CVP niet ontgaan, wat resulteerde in het voorzitterschap van deze partij. Vooraleer die positie in te nemen, diende hij wel openlijk afstand te nemen van het ideeëngoed dat hij samen met de jongerenbeweging verdedigde aan het einde van de jaren zestig.

Als partijvoorzitter ontpopte Martens zich tot een bijzonder bekwaam strateeg (de verkiezingslogos waarmee de CVP in de jaren zeventig opeenvolgende verkiezingen won, werden - nog - niet kant en klaar afgeleverd door professionele reclame-agentschappen, maar waren van Martens' hand) en manager (die de verschillende partijorganisaties nieuw leven inblies). Na enkele jaren partijwerk dringt Martens ook meer en meer door in de hoogste cenakels van de politieke besluitvorming. Hij wordt één van de vaders van het *Egmontpact* (een akkoord afgesloten tussen verschillende partijen in 1977 dat diende te leiden tot de federalisering van België), dat amper anderhalf jaar later in de politieke prullenmand wordt gekeild door toenmalig (CVP) premier Tindemans. Van die dagen dateert overigens een rivaliteit tussen beide toppolitici die bij wijlen omsloeg in een open guerilla. Als premier en opvolger van Tindemans slaagt Martens er uiteindelijk in een staatshervorming uit te werken. Daarmee realiseerde hij als politicus (gedeeltelijk) de ideeën die hij bijna twintig jaar vroeger als jong Vlaams activist koesterde.

Door het afronden van deze staatshervorming taant de belangstelling voor de communautaire problemen (tijdelijk) en wordt de slechte sociaal-economische toestand van het land het eerste punt op de politieke agenda. Martens verdwijnt een half jaar van het politieke voorplan maar keert terug (na een dramatische verkiezingsnederlaag van zijn partij) als premier van een rooms-blauwe coalitie. Critici merkten toen op dat hij daarmee definitief afstand nam van de ideeën rond progressieve frontvorming (met de socialisten). Martens wordt de persoonlijke belichaming van een neo-liberaal geïnspireerd herstelbeleid. De meest indringende passages in De Ridders verhaal hebben vooral betrekking op deze periode. Zo neemt de lezer kennis van tal van details over informeel overleg tussen de premier, de leider van het ACV (de christen-democratische vakorganisatie), de topman van de aanverwante financiële instelling en een hooggeplaatste van de Nationale Bank van België. De Ridder verhaalt dat tijdens deze informele weekendsessies ver weg van

de Brusselse Wetstraat in feite de contouren werden getekend van de regeringspolitiek. Zoals vermeld maakten de liberale partijleiders bij de publikatie veel ophef rond deze 'duistere besluitvorming' alhoewel ze (ironisch genoeg) destijds die politiek mee uitvoerden.

Na 1987 (nieuwe CVP-verkiezingsnederlaag) verandert Martens opnieuw het geweer van schouder en leidt hij een coalitie met de socialisten en de Vlaams-Nationalisten, zij het dat dit zonder veel buitensporig enthousiasme van zijn kant gebeurt. Martens zal trouwens regelmatig verwijzen naar interventies van het Hof als legitimatie voor het accepteren van het premierschap. Deze regering neemt opnieuw de draad op van het staatshervormingsproces, maar strandt na zowat twee derde van het parcours te hebben afgelegd.

Omtrent Wilfried Martens laat zich soms als een politieke thriller lezen (met bij voorbeeld verhalen over ongebruikte deuren in ministeriële kabinetten waarlangs ministers verdwijnen op cruciale momenten in de besluitvorming enz.). Weten we daarmee alles over deze markante politieke figuur en zijn entourage? De aandachtige lezer blijft met hopen twijfels achter. De auteur bouwt zijn betoog op aan de hand van verschillende publikaties, maar vooral op basis van een vijftigtal interviews met figuren uit de onmiddellijke omgeving van Martens. We krijgen wel een spreiding van deze figuren naar geslacht en politieke partij, maar hun identiteit bewaart de auteur als een zorgvuldig geheim. De lezer moet overigens tot pagina 196 wachten vooraleer hij deze summier informatie krijgt. Relevante informatie over de vragenlijst en de gebruikte methode bij de verwerking ontbreekt eveneens. *Omtrent Wilfried Martens* kan niet gecatalogeerd worden als een wetenschappelijke studie over de Belgische politiek, hooguit als een bewogen journalistiek verslag. En zelfs bij deze aanpak kunnen vragen worden gesteld: zo lezen we op pagina 8 dat we niet de volledige weergave krijgen van de gesprekken met bevoorrechte getuigen; "de uitgetikte versie van al die bandopnamen zou aanleiding geven tot gevechten tussen de keien van de Wetstraat of tot handgemeen in het parlementair halfgrond." In het boek laat De Ridder ook op verschillende plaatsen doorschemeren dat hij zelf betrokken was bij bepaalde evenementen (bij voorbeeld in de rol van ghostwriter van Tindemans). Over zijn politieke rollen treedt De Ridder echter niet in detail, wat vragen doet rijzen over zijn vermeend streven om "een evenwichtig en waarheidsgetrouw politiek portret te schetsen". Die betrokkenheid was overigens geen geheim in en rond de Wetstraat, maar het is niet duidelijk in welke mate dit de antwoorden van de bevoorrechte getuigen en vaak hoofdrolspelers tegenover een potentiële tegenstander heeft beïnvloed. Inhoudelijk blijven eveneens vragen over. Wat was bij voorbeeld de exacte rol van wijlen Minister van State P. W. Segers. Op pagina 160 wordt even gewag gemaakt van (lang na zijn terugtreden uit de actieve politiek) zijn 'peetvader'-schap ten aanzien van de christen-democratie, op pagina 170 lezen we dat hij "niet zou rusten vooraleer de verantwoordelijken hiervoor (bedoeld wordt een koninklijke blunder) uit de omgeving van de koning zouden verwijderd zijn". We blijven echter in het ongewisse wat van die zuivering terecht kwam. Stof voor een nieuw verhaal?

J. Ackaert